QVÆSTIONES

SÆPIVS MOTÆ SVPER METHODO

INOCVLANDI VARIOLAS,

AD QVAS

DIRECTA

ERVDITORVM RESPONSA HVCVSQVE

DESIDERANTVR;

INDIRECTA

MINVS SATISFACERE VIDENTVR:

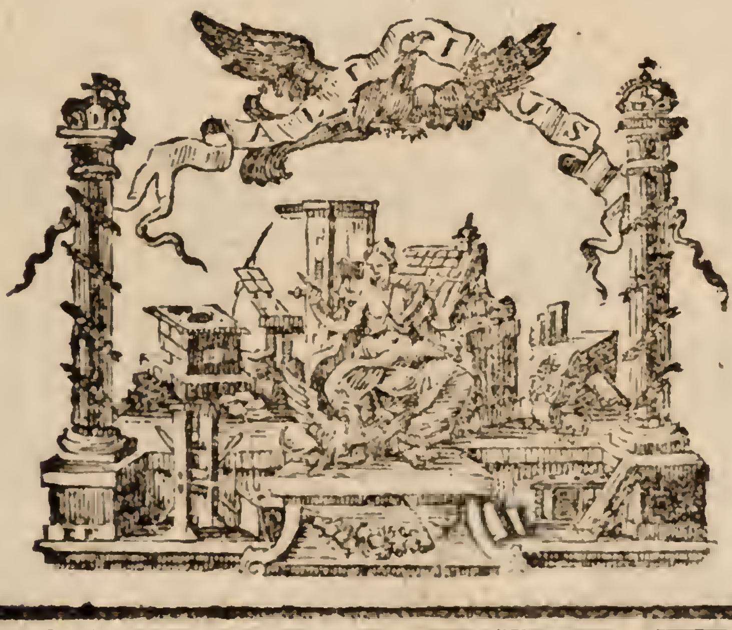
ORBI MEDICO DENVO

PRÆPOSITÆ

A B

ANTONIO DE HAEN,

SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS CONSILIAR. AULICO, MEDICINÆ PRACT. IN ALMA ET ANTIQUISSIMA VNIVERSITATE VINDOBONENSI, PROFESSORE PRIMARO.

VINDOBONÆ,

TYPIS JOAN. THOMÆ TRATTNER, CÆS. REG. AULÆ TYPOGR. ET BIBLIOP. MDCCLVII.

Koninklyke Bibliotheek

42600

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

QVÆSTIONES SÆPIVS PROPOSITÆ SVPER METHODO INOCVLANDI VARIOLAS,

VERVM AD QVAS DIRECTA ERVDITORVM RESPONSA HVCVSQVE DESIDERANTVR, INDIRECTA MINVS SATISFACERE VIDENTVR.

Triginta, & quod excedit, anni ſunt, cum primum ex *Thracia* inſitio variolarum in *Angliam* inducebatur. Angli fama ejus capti, eandem mox ſuam

in *Americam* invexere. *America*, vice verſa, illam in *Anglia* adverſa fortuna quaſſatam, & ſepultam, reſuſcitavit: ex quo cunctorum fere encomiis atque ſuffragiis totas Britanniæ inſulas ſibi ſubjecit. Inde vero varias ad Nationes delata, tenuem hic, illic duram ſortem, apud plurimos, nacta eſt.

Operæ pretium erit mutabilis inſitionis ſortis apud Anglos, exiguique apud alias Gentes progreſſus, indagaſſe originem.

Vitæ humanæ conſervandæ ſtudium nimiis eam laudibus forſan

extu-

extulerat; repudiaverat, inſtructa haud ſatis in principio rerum, inquietata conſcientia. Lite utrinque mota, en mox triſtia dedit miſera mortalium conditio ſuæ corruptionis exempla! Mens præoccupata utraque a parte viſa eſt; Hiſtoriæ ejusdem, ſingulique experimenti, mira pro animorum diſpoſitione varietas; libido calumniandi; odioſus dominandi in alios amor, undique apparebant.

Obnubilata hinc Veritas his, qui neutram partem amplexi, verum unice perquirebant. Maxime vero, quando viles utrinque

animi ad ſententiam ſuam per fas, nefásque tuendam, falſa pro veris, incerta venditabant pro certis; nimirum ut incondita argumentorum mole eliderent fauces Adverſariis. Tunc enim, licet in ſumma rerum alterutra pars duntaxat veritati litaret, erraret alterutra; utraque tamen falſa refellendo quædam veriſſima protulit. Effectum hinc, ut qui Belli finem anheli præſtolabantur, demum projicerent animos, ſpemque totam, fore ut certi quidquam unquam adipiſcerentur.

Nunquid ſapienter illi? Haud

omni-

omnino. Bonæ Cauſæ integritatem coram Tribunali non labefactat illa ejus calamitas, quod ſiniſtros Patronos nacta ſit, quod infidos, quod mendaces. An juſte cauſam Chriſtianam deridebat *Julianus Apoſtata*, quod erroneis falſisque ratiociniis eandem defendere *Heterodoxi* anniterentur? Profecto eſt ſedulo in hiſce quærenda Quæſtionis origo; ſedatoque animo & quid, & quousque, verum utrinque dictum ſit, examinandum; videndumque accurate quid demum in Quæſtione ſuperſit, ad quod ſapienter, & directe, reſpondere impediverit altercandi amor, idque

ea præcipue in re, quæ ſalutis communis tantopere interſit.

Hæ porro me cauſæ impulere, præcipua Quæſtionis Capita ſedulo colligerem, ad quæ a magnis, quos veneror, viris, inſitionis patronis, necdum ita directe reſponſum ſit, ut fluctuantes animos convincant, totamque gentem medicam inſitorem reddant. Sane hi defectus ſuſpenſnm & me tenent, moranturque, ne noſtræ numeroſæ Academicæ Juventuti hanc ſuadeam, hanc laudem methodum; neve publice eam, privateque, defendam, inſinuem, inducam.

His igitur quæſtionibus ubi directe fuerit ſatisfactum, manibus ibo pedibusque in ſententiam affirmantem: conabor inſitionem brevi ex Anglica Auſtriacam facere Germanamque: doctrina demum promovebo, adhortamento, exemplo. Præprimis vero eum, qui mea mihi dubia excuſſerit, æternum venerabor,

Si qui vero ſint, quos carpendi, calumniandique animus, virulento in me calamo ducat, ſciant hi, uti nec formidine eorum ab iis, quæ inquieta conſcientia dictabat, evulgandis abſtinui, ita neque eosdem

reſponſo me dignos habiturum. Concludent quippe ſapientes deſperatam admodum eorum cauſam eſſe, quæ fœminarum in foro altercantium more defendi debeat. Hæc ſola conſideratio quodvis Reſponſum, ipſis unquam dandum, præſcindit.

Quæſtiones igitur principales, ad quas directa Reſponſio deſideratur, hæ ſunt:

I. Utrum inſitiva Methodus per DEUM licita?

II. Sitne eadem plures in Vita ſervatura, quam via dicta naturalis?

III.

III. An certo certius quivis pene homo debeat variolis laborare?

IV. Nunquid omni dubio vacet, quod inoculatio, ſive effectum ſortita, ſive irrita, hominem a variolis perpetuo immunem præſtet?

Hoc ipſo ordine ſingulas quæſtiones examinabo.

§. I.

VTRVM INSITIVA METHODUS PER DEUM LICITA.

Quæſtio hæc ſequentem includebat difficultatem. Mortalium nemo ullum

ullum in propriam vitam jus habet; adeoque neque jus habet ſuam vitam in evidens diſcrimen conjiciendi. Inoculatio autem hominem in tale diſcrimen conjicit. Ergo illicita eſt.

Argumentum ſic probabatur: Demus, ſecundum plures inſitionis Patronos id verum eſſe, quod Mortalium vigeſimus citra variolas moriatur: ponamus ab inſitione mori vigeſimum quemque. Nonne igitur ille, qui inoculationem ſubit, & qui forte vigeſimus ille immunis fuiſſet, ſeſe periculo exponit, ne jam ille vigeſimus ſit, quem inſitio de medio tollat?

Claudicare hoc argumentum pars altera dixit. Et quidem ita, *ut vix Centeſimum mori ab inoculatione nonnulli aſſe-*

aſſeruerint; alii vix quingenteſimum; alii vero nec milleſimum. Et quemadmodum in definiendis ab inſitione mortuis graviter erratum eſſet, ita & in determinando numero illorum, qui per omnem Vitam a variolis ſarti tecti viverent, deviatum a vero eſſe; ſiquidem vix milleſimus citra variolas diem obiret.

Ratiocinium hoc, niſi me animus fallit, audaculum eſt, fundamento deſtitutum, experientiæ contrarium; ut ad §. III. demonſtrare conabor.

Verum concedamus pro momento juſtum hoc ratiocinium eſſe, id tamen minime ſolvit quæſtionem. In re abſolute vetita, frequentius rariusve periculum locum non habet, nullaque exceptio datur, niſi expreſſa Legislato-

ris

ris voluntate. Si igitur nemini martalium jus competat in propriam vitam, nullo caſu excepto; æque parum licebit eam rariori, quam frequentiori, exponere pericnlo.

Sed viſum quibusdam eſt peremptorium ſeſe reſponſum habere. *Snnt qni nunquam variolis laborent; ſuntque quos nunquam inſitio contaminet; Atqui hi iidem ſunt. Ergo inſitio nunquam periculum mertis inducit illi, quem naturales variolæ nunquam impetiviſſent.*

Utinam minorem ſuam propoſitionem probarent! Verum id non poſſe eos, adeoque totum ruere argumentum, patebit ad §§. III. & IV.

At vero demus iterum minorem ſe

ſuam

ſuam poſſe probare, nunquid quæſtionem ſolverint ? Non arbitror. Si nemini jus in vitam propriam auferendam, utique etiam non in eam abbreviandam. Atqui inſitio ſaltem conjicere hominem poteſt in periculum abbreviandæ vitæ, qui alioqui forte poſt 30. annos variolas habuiſſet. Ergo.

Petitur igitur ad datam quæſtionem *directa* & evidens reſponſio, hucusque deſiderata, conceſſa nunquam.

Excutiamus nunc reſponſa *indirecta*. Licita habentur, ſecundum Divinas, Humanasque leges, Exempla bene multa, in quibus ſe exponit homo minori periculo, majus evitaturus. Suntque inter hæc tum evidentiora iis, quæ ab inſitione, tum frequentiora, pericula.

Ergo

Ergo ſaltem licebit periculum tantillum, vix contingens, ſubire; quo & majus, & inevitabile, averruncetur.

Expendamus ordine ſingula.

I. Si ideo inſitio vituperanda, quod nonnulli inde moriantur, Medicis ultra vetitum erit venam tundere; Emeticum exhibere, Purgansque; Artus amputare, ſecare calculos: quandoquidem multi inde pereunt. Atqui hæc adeo periculoſa permiſſa ſunt, ut mors præcaveatur. Ergo multo magis inoculatio.

Sed, ſi quid video, defectuoſa omnino inſitionem inter, & Medica hæc auxilia, comparatio eſt.

Medicina cum auxiliis ſuis a DEO creata, DEO gaudet autore. Eccli. 38.

Nume-

Numeratque in ſuis cultoribus Prophetas, Evangeliſtas, principesque Chriſtianæ fidei Martyres. Nil ſimile heſterna inſitio poterit proferre. Ex hoc capite auxilia medica jam juſta, imo ſacra, habentur. Nec dicat quis *Medicinam, ſuis in primordiis ſimpliciorem, violentis auxiliis his caruiſſe.* Nam laudatur B. *Lucas* ut Medicus, *Coloſſ. 4. v. 14.* Medicum eum eundem cum Evangeliſta fuiſſe, doctiſſimus *Freind* inter cætera inde arguit, quod nemo Evangeliſtarum morbos plures aptiore idiomate medico græce adpellaverit, quam ſuo in Evangelio *Lucas.* Sed *Lucæ* temporibus, jam ultra IV. Sæcula, ipſiſſima hæc enarrata auxilia Medica, in uſu fuiſſe, *Hippocratis* monumenta demonſtrant.

Deinde, nec purgans, nec vomitorium unquam, ut ajunt, *per ſe*, at modo *per accidens*, lethale fuit. Sed variolæ, non *per accidens*, ſed *per ſe*, periculoſæ ſunt.

Tamen male adminiſtrata hæc artis auxilia lethum pepererunt. Concedo: ideoque oportet eadem bene adminiſtrare. A bene adminiſtratis mors non ſequitur. Nunquid idem de inſitivis variolis quis adfirmet?

Sed auxilia hæc adhibentur etiam dubiis in caſibus, ubi ab eorum adplicatione ingens nonnunquam eſt diſcrimen. Id vero licet. Cur ergo inoculare non liceat in caſu minime dubio?

Ipſum hoc dubium culpa exſolvit

artem,

artem, non inſitionem. Verſatur æger in præſentiſſimo mortis periculo; ni juvetur, mors inſequatur neceſſe eſt. Certa mors ut præveniatur, incertum adhibetur remedium. Nunquid id affirmare de homine ſano, inſitionem ſubituro, queam? Nullo verſatur in periculo. Variolas forte nunquam paſſurus fuiſſet. Sic vero patiatur quondam easdem, majus forte non ſubibit, quam nunc in inoculatione, periculum. Imo ſi a variolis naturalibus eſt moriturus, poterit mori poſtquam 30. 40. 50. annis, Patriæ, Eccleſiæ, Familiæ, egregius extiterit utilisque Civis. Ita ut is, qui inſitionem ſubit, quavis peccet ratione. Cadit ergo vis tota comparationis.

Miſſio ſanguinis poteſt equidem

infelix eſſe, ſive incuria, ſive ignorantia, tum Medici eam ſuadentis, tum facientis Chirurgi; ſed infortunia hæc Venæ ſectioni non debentur. *S*i bonus Medicus ſecundum artis regulas ſuaſerit illam, ſi aptus Chirurgus eam, cum bonis inſtrumentis, ex ſuæ artis principiis, inſtituerit; Venæ ſectio per ſe eſt auxilium innocuum. Quis id ita de inſitione affirmet?

Si Artus amputem, ſi calculum ſecem, facio quidem periculoſas operationes; at vero citra eas, & miſerrime, & certo, & ſæpe cito, moriendum miſero fuiſſet. An id ita in inoculando?

II. Ex ſexaginta Gravidis una paſſim moritur. Fœminæ nihilominus nubere licet. Licet proinde in bonum generis humani ſe ſub-

ſubmittere periculo. Quod ſi liceat periculum ſexageſimi ſubire, multo magis periculum milleſimi.

Qualisnam Comparatio! Matrimonium ab ipſo Creatore, Gen. 2. inſtitutum eſt: itane inſitio? Matrimonium, Catholicus loquor, ab Eccleſia Catholica creditur a benigniſſimo SERVATORE ad Sacramenti evectum dignitatem: etiamne inſitio? Quæ igitur ſimilitudo rem inter, inſtitutam a DEO, nobilitatamque, & inſitionem; quæ neque DEO autore gaudeat, quamque exercere num liceat, adhuc ſub judice lis ſit?

III. Plures homines unico menſis ſpatio in mari pereunt, quam plurimis annis inſitione. Licitum tamen, v.g. ut Pater mu-

nus egregium ſuo filio conciliet, quo frui tamen, non niſi mari transvectus, poſſit. Si majus periculum fortunæ cauſa ſubire licet, utique minus, ipſius vitæ cauſa ſubire licebit.

. Providus ſator generis humani mare poſuit, ceu Commercii diverſarum gentium vinculum; quo ipſæ inter ſeſe mutuis ſubvenirent neceſſitatibus. Ipſe panis, inevitabile illud vitæ ſuſtentaculum, apud Batavos deficeret, ni illi eum ex Mari Baltico ſibi compararent. Vinum creaverat DEUS ut cor hominis exhilararet: hoc largiſſimi CREATORIS beneficio Angli carerent, ni iter ad *Britannicas Inſulas* mare panderet. Piſcibus, & pulcris vegetabilibus, mare replevit, ut eos inde homines improbo caperent labore. *Petrum* juſſit altum

in

in mare navem duceret, quo diviti gauderet piſcatu. Dum ob magnificam Telluris diſpoſitionem *David* Rex divinas laudes canebat, ſimul admirabatur vaſtiſſimum mare, tam infinitorum animalium genere refertum, quam mortalibus navigabile. Ipſe SERVATOR mare tranſivit, Apoſtolos tranſire juſſit. Qui enim aliter Britannicis Inſulis, Siciliæ, Corſicæ, Sardiniæ, Melitæ, Rhodo, Candiæ, &c. fidem Chriſtianam hi, eorumve ſucceſſores inferre potuiſſent? Hæc optime *Grotius de mari libero.*

Hic igitur video rem quidem per ſe periculoſam, ſed quæ tamen DEUM autorem habeat, uti animi corporisque bona genti cuique diſtribuat. Quid vero hic inoculatio? An gaudere eam Auctore & inſtitutore DEO quisquam probaverit? probare poſſit?

Marina ergo itinera quum inſtitutum referant CREATORIS, inſitiva methodus cum nil tale redoleat; nullam omnino inter ſeſe tolerant comparationem. Nullius ergo ponderis, quod inde petitur, argumentum eſt.

IV. Minus malum majori præfertur, conſuetudine adprobata omnium Chriſtianorum populorum; quando v. c. Navis, contagione infecta, potius pleno in mari, cum omnibus hominibus, perire permittitur, quam ut in portum excepta, contagium propaget: vel quando tempore peſtis, limitibus civitati circumpoſitis, quisque limitum transgreſſor ſclopeto occiditur; ne urbem ingreſſus diſſeminet contagium.

Ergo ſi a variolis naturalibus ſeptimus quisque, ſecundum datos calculos, moritur;

&

& ab inoculatione tantummodo milleſimus; licebit, præſtabitque, unum, quam 143.moi.

Reſpondeo præſcios Naucleros eſſe, quod ex portu contagioſo ſolventes, nunquam ſint aliis in portubus admittendi. Et ubi ad peſtim averruncandam cancellos urbes circumpoſitos habent, quos qui tranſilierint occiduntur, ſchedulis ſaltem affixis infligendæ mortis pœna ad cancellos legitur; & qui tranſiliturus eſſet, adeoque occidendus, prius ab excubiis monetur.

Verum ad §. II. operoſa reſponſione opus non eſſe patebit, imo tribus eam verbis confici poſſe.

V. Qui inſitionem, ceu illicitam, condemnant, ſuo ſibi jugulant gladio. Conſuetu-

dinis quippe eſt illis, ut, ſi magna in familia infans benignis laboret voriolis, ſuadeant jam cæteros Infantes conſueſcere cum eodem & condormire: quo & benignis illi afficiantur. Ergo hi idem conſuetudine cum infecto faciunt, quod nos inſitione; id ſi illis licet, & nobis inſerere licebit.

Reſp. 1. Sententiam horum Medicorum prorſum erroneam eſſe: nam Diſcretæ Variolæ generant confluentes; Confluentes Diſcretas. Id quotidiana Exempla demonſtrant. Id etiam Defenſores inſitionis publicis teſtimoniis de inſitivo pure notarunt. Idem magnus *Baerhaave* de benigno pure inſitivo obſervatum ſcribit in Præfatione, ſeu Diſſertatione potius, *ad morbos Aphrodiſiacos.* „Robuſtiſſimi agricolæ, inquit, ſaniſſimo ſanguini pus de papula Variolæ,

„olæ, particula vix conſpicua, apice „aciculæ infigatur, quis Mortalium „credat! en febrim omnino ſingula„rem, ſui ſemper genii tenacem, ſuo „definitam tempore, propriis ſtipatam „ſymptomatibus: mox erumpentes ad„miraris papulas certæ formæ, natu„ræque, intra determinatum tempus „in abſceſſus purulentos qui degene„rant, quorum tanta ſæpe glomeratur „frequentia undique, ut omnis fere „ſanguis, efficacia mali, in malignum „pus converſus ſit, *totumque aliquando* „*Corpus peſſumdet*; atque minima rur„ſum particula virus idem gerat, ſa„numque corpus valeat inficere ſimil„limo contagio.„ Sed de magno hoc „Viro mox adhuc quædam.

Reſp. 2. Sententiam erroneam non

modo

modo, verum etiam illicitam eſſe, eamque qui ſequantur Medicos graviter reprehendendos; iisdem prorſum de cauſis, ob quas inſitio condemnatur. Ubi enim poſſibile eſt, ſeparationi ſanorum ab infectis eſt ſemper ſtudendum.

Fas ſit hac occaſione monuiſſe, quod incomparabilis *Boerhaave*, inter inſitivæ Methodi promotores, a multis perperam recenſeatur.

Verum quidem eſt eum in Aph. ſcripſiſſe: *Prophylaxis inſitiva videtur ſatis certa tutaque.* At non adeo firma hæc ipſi ſententia in animo inhæſit, quin multoties vacillaverit. Id patet laudata mox Præfatione, quam ſcripſit ad finem anni 1727. pluribus ergo annis, poſtquam illam ſententiam ſuis inſeruerat aphoriſmis. Adeo

Adeo verum hoc ut, triennio ante Fata, me præſente, teſtaretur, ſe malle homines naturaliter, quam inſitione, affici. En propria verba quæ ex ore hujus Medicinæ Oraculi exſcripſi: „Si „ puer converſetur, & condormiat „ cum puero bonas variolas habente, „ ille non habens cotagii ſuſpicionem, „ tunc adhuc tutius per Deglutitionem „ ordinariam Miaſmatis, quam per inſitionem, habebit, & æque bonis „ variolis laborabit. Quærunt a me „ an debeat infectio fieri; Dico tantum, quod cum illo infecto converſari debeat: nam plerumqne afficietur; ſi non ſemper, neque inſitione „ facta omnes laborant eo morbo. „ Hinc canon in numeroſis familiis, ut „ ſi unus puer laboret, omnes alii, qui „ nondum variolis laboravere, cum illo „ puero includantur.

Sane

Sane qui ſemper & unice ex iis, quæ in *Inſtitutionibus* & *Aphoriſmis* typis impreſſa leguntur, concludere velint quæ Mens *Boerhaavio* fuerit, nae toto errant cœlo. Mutavit enim ſententiam ſæpe, eamque mutatam nobiſcum communicabat: Typographis nihilominus eodem ſemper modo deficientes hos libros recudentibus. Nunquam ibi legitis mutatam de Duplicatura peritonæi ſententiam: hanc tamen Duplicaturam ex *Swammerdammio*, *Ruiſchio*, *Douglaſio*, negabat in Collegiis: negabat in Præfatione ad *Swammerdammii Biblia Naturæ*. Si quis crederet ſe mentem magni Viri bene capere ex cap. *de Morbis Gravidarum*, De *Partu difficili*, De *Puerperio*, De *Lue Venerea*, ille immenſum erraret; quum in Collegiis plane diverſa Diſcipulos erudiret.

Fuere

Fuere anni cum textum ſuum de inſitione ne ullo quidem verbo commentatus eſſe viſus ſit, ut concludere datur ex *Spuriis Comment. an. 1731. Lond. apud Knebel & Knapton, edidis.*

Interim, ex reſponſo ad hanc ipſam quæſtionem paulo ante dato, patuit me *Boerhaavi* conſilium, de conſueſcendo cum puero infecto, minime adoptare. Attuli id duntaxat, quo mens ejus circa inſitivam Methodum pateſceret.

Ex omnibus hucusque dictis evidenter patet, *neque directe*, *neque indirecte*, unquam ad gravem hanc primam quæſtionem a Defenſoribus inoculationis reſponſum eſſe; id vero demum ut faciant, ne ultra utiliſſima eorum Methodus *procraſtinetur*, neceſſario requiri.

§. II.

§. II.

VTRVM INSITIVA METHODUS PLVRES, QVAM VIA NATVRALIS, IN VITA SERVATVRA SIT?

Hoc, ceu demonſtratum, ponitur. Quippe *ex Naturalibus variolis ſeptimus moritur, ab inoculatis vix milleſimus. Ergo differentia eſt ut 1. ad 143. Itaque ſi ex primis 3000. moriantur, ex ultimis modo morientur 23. aut 24.*

Reſpondeo iniquam omnino videri, quam inter mortuos utriusque claſſis comparationem inſtituant.

Variolis epidemicis, nunc benignioribus nunc malignioribus, *Hagæ Batavorum* graſſantibus, carus ejus incolis,

ma-

magnum ægrorum numerum ſemper curandum habui. Feliciſſimæ meæ ſub *Divina clementia* curæ, in variis epidemiis, nemo mihi laudes auferet, nemo eripiet honorem. Meminerunt plures nobiles ibidem Matronæ, dum Viennam abiturus ultimum vale dicerem, ſe lacrymabundas declaraſſe, quam exoptaſſent, ut, antequam abiiſſem, univerſa proles variolis laboraſſet! Praxi oneratus omnium adornare hiſtoriam non potui; 220. tamen hiſtoriam exacte adornavi, ex quo nempe ingenium ad hunc morbum curandum dedita opera adplicui. Horum 220. hominum *unicus* duntaxat periit.

Vnicum dico; quamvis quinque periiſſe notaverim. Sed ſimul notatum invenio, quod horum quinque primus

omnem omnino potum reſpuebat; quod ad alterum re pene conclamata advocabar; a tertio V. S. nulla ratione impetrare poteram; quartus ſpirituum vinique abuſu ferme exuſtus erat; quintus modo ſecundum omnes artis regulas tractatus, & moriger, perierat.

Condonabitur mihi quatuor horum, ex quinque mortuis, exemtio: ſiquidem & hos eximi jure merito oportere perſpicue quisque videat, & magni Viri ex ſuis inoculatis mortuis plures adhuc ſcrupuloſius eximere ſoleant.

Vidi pariter pauciſſimos admodum a Variolis in *Hollandia* mori, cura ejusmodi Medicorum, qui, ut in cæteris, ita & in hoc morbo, optima methodo uterentur. Idem obſervo *Viennæ*, vi-

cinis-

cinisque in urbibus, ſub bonorum Medicorum cura. Idem de ſe, aliisque, teſtatur Clariſſ. *Lœberus tract. in 8. Jenæ 1730.*

Ægre ergo nemo ferat, quod Comparationem Naturales inter, inſitivasque variolas, quam multi inſitionis patroni, poſuerint, non admittam. Plura profecto vidi, evidentiora expertus ſum, quam eandem ut admitterem.

Quare, ſi his autoribus relictis, eos adeamus, qui Centeſimum, Ducenteſimum, Trecenteſimum ab inſitione obiiſſe enarrent, notabilis non ſupererit, mortuorum utriusque claſſis, differentia. Si id ita ſe habeat, bellum hodiernum de inſitione incaſſum geritur. Sed reliqua argumenta excutiamus.

Cura inſitiva facillima eſt; cura Naturalium difficultatibus ſcatet: inde neceſſario mortuorum numerus in his, quam illis, major.

Reſp. 1. Si curæ inſitivæ non probetur licentia, fruſtra ejus facilitatem laudari.

Reſp. 2. Comparationem hanc iterum nimia fieri exaggeratione. Nam utræque ſæpe faciles; neutra magnis ſæpe difficultatibus caret. Quod variolæ naturales facillime tolerentur, ægrique vix ægrotent, vix Lectis inhærere cogantur, vix jacturam patiantur venuſtatis; multoties vidi, videre Medici omnes. Quod male admodum, & periculoſe ab iisdem ægri decumbant, haud raro dolui: ſed ſimul vidi

opti-

optimos Viros idem de inſitivis publice fateri.

Differentiam majorem arguit pus ſemper benignius adhibitum in inoculando.

Corporum diverſa diſpoſitio majorem differentiam facere videtur, quam puris benignitas. Nec deſunt inter inſitionis patronos, qui idem in inſitivis animadverterint. Conſtititque idem ex *Boerhavii* allato textu §. I. Obſervatio quotidiana id in naturali contagio docet. Eodem contagioſo tempore, eodem in cubiculo, primus forte infans, & paucas habet, & faciles variolas; alter haud quidem numeroſas, ſed moleſtiſſimas; tertius multas, leveſque; quartus fere lethales: & iterum in alia familia vicibus omni modo permutatis.

Verum præparantur corpora ad inſitivas, & non ad Naturales. Præparati proinde minus habebunt. Minus proinde morti expoſiti erunt.

Mon diffiteor quin interſit, utrum *Socrates* afficiatur variolis, an *Epicuri de grege porcus*; differentiam tamen minorem ea, quæ vulgo ponitur, pono. Patuit id publicis ſcriptis ab inſitionis aut patronis, aut ſaltem ſic creditis, editis. Et quam parum ſæpius ad futuras Naturales Variolas vel optimæ præparationes conferant, agnovere *Eruditi Edimburgenſes*, *Act. Edimb. part. 3. §. 2.* „ Quamvis, inquiunt, venæ ſectio in „ principio variolarum pluribus in ca„ ſibus manifeſto levaret, diſcerni ta„ men non poterat, an V.S., ſive ea „ inſtitueretur ante febrem varioloſam

„ ſive

„ ſive poſt manifeſta ejusdem ſympto-
„ mata, quidquam prodeſſet ad vario-
„ larum tum naturam determinandam,
„ tum frequentiam. Pluribus enim il-
„ lorum, quos V. S. Purgatio, Fon-
„ ticuli, tenuisque ac refrigerans Diæ-
„ ta, belliſſime præparaverant, con-
„ fluentes, malignæque admodum va-
„ riolæ, contingebant. Aliis vero, ea-
„ dem plane methodo tractatis, ut &
„ *ingenti numero* eorum, quos Ars mi-
„ nime præparaverat, *Benignæ* obtigere.
„ Nonnulli qui, Mercurio curati, no-
„ tabili adhuc tempore æthiope mine-
„ rali utebantur, confluentibus pete-
„ bantur, & peribant.

Igitur fallunt ſæpe vel optimæ præparationes, plurimis non præparatis morbus leviſſimus eſt. Non eſt ergo

hæc, quæ convincat, regula. Pergamus ad alia.

Qui artem Medicam rite calleant Medici, ſunt rariores; bonaque proinde eorum Methodus ſervabit paucos. In pagis remotis, in locis abditis, in quibus aut reperiundus Medicus non eſt, aut ſuper variolis conſuli non ſolitus, ſummum erit ſemper a Naturalibus periculum. Imo multi Medicis utuntur quidem, at non obediunt; quamobrem toties bonus Sydenham ægros ſuos immorigeros vel periclitatos, vel mortuos, lamentabatur. Augeſcit ſemper hinc periculum in variolis naturalibus.

Inducta inſitiva Methodus his omnibus mederetur. Vt enim Londini, & alibi, laudabiliter inſtitutum, ita ubique, hunc in finem, conſecrari Noſocomia poſſent, in quibus

bus inſitio gratis adminiſtraretur. Ita in omni regione, ſingulo menſe, aliquot Centeni curari poſſent facile: nam requireretur ibidem modo unus, rerum gnarus, Medicus director, cujus nutui cæteri Medici & Chirurgi parere tenerentur. Opus porro hoc inoculandi elapſis aliquot annis ita decreſceret, ut deinceps pauci ſemper inoculandi ſupereſſent.

Dignum attentione argumentum ſed dico 1. quod jam ſæpius, ſi operatio illicita eſt, argumentum, ut ut ſpecioſum, ſponte ruit.

Dico 2. Erit perpetuo numerus eorum ingens, qui ſe, ſuoſque, oblatæ gratis inoculationi ſubmittere recuſent. Capientque Noſocomia infimam modo plebem. Melioris vero ſortis homines,

boni Cives, Nobiles, qui ſuis in ædibus inoculantur, periculo expoſiti erunt in malos medicos incidendi, vel erunt bonis ſuis Medicis immorigeri: ut etiam hiſce de cauſis infelicis inſitionis effectibus ſubjaceant.

Sed dico 3. ſi hoc conſilium ita laudandum eſt, deſtinentur publica autoritate eadem Noſocomia in quavis Regione, ut inibi, quovis epidemico tempore, Naturales Variolæ gratis curentur, cum venia accedendi, ad leviſſimam ſuſcepti Contagii ſuſpicionem. Ita omnes iis de locis, qui Medicis, ſaltem eruditis, careant, commode curabuntur: quandoquidem unus ſaltem intelligens rerum Medicus ibi aderit, cujus imperio cæteri Medici pareant. Sic etiam his incommodis proviſum

erit

erit in variolis naturalibus, citra ullam neceſſitatem inſitionem ideo præferendi.

Sed ultra progrediendum. Si res ita ſe, ut dixi, habet, legitima ſuſpicio ſubit animum, num vigente inoculatione plures a variolis non moriantur, quam eadem repudiata?

Contagium enim majus, minusve, æque ab inſitivis habetur, quam a Naturalibus. Quamvis enim nonnulli autores certa de cauſa inſitivarum contagium minuunt, tamen ipſi aliam ob rationem idem, ut & cæteri paſſim omnes, admittunt; patheticeque, jure merito, aliquando deſcribunt.

Igitur ſi in urbe, in qua nullæ variolæ, quis inſitionem ſibi fieri curet, pote-

poterit urbem hanc contagione inficere.

Sed, inquiunt, *faciat hoc in urbe, in qua nunc variolæ jam graſſantur. Fiet ita, ut qui ea in urbe hoc morbo deinceps affliguntur, potius a contagio naturali affligantur, quam ab inoculato.*

Non attendunt hi Vir ad id, quod alia occaſione toties inculcant: Inſitivas nimirum tunc periculoſas eſſe, quando vel ante inſitionem, vel poſt eandem, contagium epidemicum acceſſerit. Velintne hoc conſilio ut homo infelicis inoculationis periculo ſe ſponte exponat?

Hinc excogitavere aliud Conſilium. *Inoculandus* inquiunt, *ædes ſeligat, in quibus*

quibus incolæ nulli, niſi variolas paſſi. Nemini exiſtet tunc cauſa contagii.

Reſp. 1. Nemo certitudinem abſolutam habet ſe variolas iterato non habiturum; ut patebit §. IV.

2. Oportet ad ægrum accedant Medicus, Chirurgus, Pharmacopæus, Confeſſarius, Neceſſarii, Cuſtodes: qui ſuſcepto veſtibus contagio urbem inquinent.

3. Centeni homines rerum agendarum cauſa toto illo tempore Herum ædium pro conſuetudine accedent, periculi ignari. Etiam qui ſordida corporis, Lectique, linteamina lavant, omnes hi inevitabili contagio obnoxii hærent.

4. Ejus-

4. Ejusmodi conſilium, ſi probaretur prodeſe quidquam, locum non haberet niſi in paucis inoculandis; impoſſibile prorſum eſſet, ubi multitudo hominum inoculanda foret, ut ſufficientes numero ædes hujusmodi inveniri poſſent. Ergo & inutile conſilium, & inane.

Perſtat ergo dicta mox propoſitio, quod inoculatorum Contagium aptum natum ſit, multos alios ſuo ut adflet veneno.

Contagii propagatio utrum fiat ab uno homine ad plurimos, an vero ab uno ad paucos, ab his paucis ad multos, a multis ad plurimos; nos latet: ſed quacumque demum ratione fiat, incredibiliter multiplicari ſe poſſe demon-

monſtrat. Differt tamen hæc contagii multiplicatio valde in variis temporibus. Durat multiplicatio hæc, donec demum ejus veluti aculeus obtundatur & hebeſcat; morbusque ille epidemicus minuatur, & tandem ceſſet.

Quum vim contagii multiplicantem determinare nequeo, ponam pro exemplo decem homines in urbe quapiam inoculari, ſingulosque eorum afficere alios novem; ita ut jam ſimul 100. adſint, qui variolis decumbant.

Quibus juſto major hic calculus adparet, hi demant ei, quantum ex ſuis obſervatis conſtare ſibi putent; ſemper manebit vis argumenti: Qui eundem juſto credierint minorem, addere modo illi velint, quod deeſſe autument.

Si

Si igitur a 10. inoculatis alii 10. afficiantur contagio, quid futurum tunc, quando, quod quibusdam in voto fuit, in magno Regno intra 30. annos Millio hominum inoculata, adeoque in vita ſervata fuiſſet, moriente cæteroqui a Naturalibus ſingulo ſeptimo?

Periiſſent eorum gratia 1285714. homines. Nam ſi Millio variolis inſitivis ſpatio triginta annorum decubuit, novem Milliones aliæ debuere Naturalibus laborare.

Ergo Millio, & plusquam qurta Millionis pars hominum, inoculatorum gratia peribunt, ſi verum eſt, quod unanimiter fere Defenſores inoculationis dicunt, a Naturalibus ſeptimum quemque perire. Septies enim 1285713.

faciunt

faciunt 9000000. modo duo addideris totali.

Nolo his mortuis eos addere, qui in tanta inoculandi crebritate, ſive incuria, ſive inobedientia, perire poſſint.

Quicumque vero, ut ſupra iam monui, me in calculo ponendo excedere putet, videt ſaltem multum propagari contagia; adeoque inſitivam methotum horrendis laborare ſequelis, ad quas Viri optimi, qui in ejus laudibus adeo profuſi ſint, neglectius attenderint.

Regeri equidem poteſt, quo magis increbreſcat inſitio, eo fore qui naturaliter afficiantur, numero minores: adeo quidem, ut demum vix pauci,

quos Contagium afficiat, ſuperfuturi ſint.

Reſp. 1. Saltem quo primo tempore frequentiſſima fit inſitio, eodem tempore numeroſiſſimi erunt, qui naturalibus variolis poſſit affici.

Reſp. 2. Erit perpetuo non numeranda hominum multitudo, quos metus quisquam ab inſitione deterreat, quosque proinde crebra inſitio naturalibus variolis afficere queat.

Si reſpondeatur hos ultimos, quod remedio ſalutari reluctentur, ſuum ſibi letum debere;

Dico 3. Infantum necdum biennium innumerabilem turbam ſemper

babe-

habebimus. Sin vero contra inſitorum propria obſervata inſitio incipiat & biennio minoribus inſtitui; erit quidem, qui variolis naturalibus affici queat, minor infantum numerus, at vero dubio procul inſitio infortunatior, mortisque feracior. Ætate majores innumeri nunquam non aderunt. Hominum aut imbecillioris valetudinis, aut Diatheſeos ſcorbuticæ, phthiſicæ, arthriticæ, venereæ, tutba vix numeranda perpetuo aderit. His porro omnibus cum inſitio denegatur, Milliones hominum jugiter aderunt, quos inſitivarum contagium naturalibus afficiat variolis.

Quin ultima hæc recenſita debiliorum; aut acrimonia laborantium claſſis, judicatur veneno, etiam inſitivo, perfe-

rendo ineptior, adeoque & inſitio hanc ipſis ob cauſam denegatur: quantane igitur horum futura ſtrages, ſi eosdem naturales variolæ, quas adeo pernicioſas cenſent, impetiverint!

Videant ergo Patroni inſitivæ methodi quam ex ſuis ipſorum principiis hæc methodus noxia futura ſit generi humano!

§. III.

AN CERTO CERTIVS QVIVIS PENE HOMO VARIOLIS, SERIVS OCYVS, AFFICIATVR?

Tœdioſum admodum Quæſtionis hujus, ut & ſequentis, examen eſt. Indecorum quid in eo occurrit, quod nunquam inter honeſtos viros locum

debe-

deberet habere. Vix citra indignationem percipitur, quo indigno modo, Viri in arte optimi, qui ſapientia, pietate, candore, dum viverent, deliciæ Patriæ, Ornamentaque artis & Columnæ erant, nunc ſugillentur a Recentioribus; &, absque ulla hæſitatione, aut Mendacii accuſentur, errorisve, aut inſcitiæ. Id porro hac in re ſic ſe habet, ut patebit.

Priusquam de inſitione in *Europa* cogitatum, æque conſpicuæ, æque apud quosvis in confeſſo erant Notæ, quibus Veræ Variolæ a Spuriis diſtinguerentur, quam hodie.

At vero antequam de inſitione in *Europa* cogitatum fuit, cum optime cognitis his diſtiguendi notis, tam cer-

tum erat, quam quod certiſſimum, complures homines ſine variolis mori; plures iisdem bis, pluriesve affici.

Ergo hæc duo negantes Scriptores, vel mendacii arguunt innumeros, qui ante ipſos de variolis ſcripſerint, quod hæc duo ſtrenue docuerint; vel accuſant incuriæ, quod nempe veras utramque ſpeciem diſcriminandi regulas cognoſcentes, easdem ad datos ſibi caſus oſcitanter adplicuerint.

Quo demum jure id Recentiores autument, nullus video. Eſt enim veterum autorum hæc duo ſtatuentium denſum adeo agmen, ut ſi quis craſſam ſatis Diſſertatiunculam, quæ ſola horum teſtimonia collecta referat, a me quæſiverit, me brevi daturum pollicear.

Hæc

Hæc porro omnia negare velle, autoreſque illos aut turpis mendacii, aut oſcitantiæ haud condonandæ inſimulare; eſt omnem abjicere honeſtatem, omnem hominum fidem ſubvertere, omne Eruditorum delere conſortium. Qis, amabo! obſervata ſua publicæ lucis facere poſtmodum auſit?

Verum abſit omnes ita erga venerandam Antiquitatem egerint! Inſitorum moderatiores ſæpius faſſi ſunt vigeſimum quemque hominum variolis expertem mori. Cum his pauliſper agendum eſt. Si dederimus ipſis hoc, quod plures ſine variolis non moriantur, videant ipſi, quantus jam numerus eorum inter mortales exiſtat!

Si *Lutetia Pariſiorum* 800000. incola-

rum numeret, ut vulgo ſtatuunt, erunt ea in urbe ſemper 40000. homines, quos variolæ invadant nunquam.

In provincia *Hollandiæ* millionem numerat incolarum. *Hollandia* ergo perpetuo habebit 50000. incolas ab hoc morbo ſartos tectos. *Amſtælodamo* dant Millionis quartam. Ergo ea urbs jugiter habebit 12500. cives, qui per omnem vitam variolas ignorent.

Si tota *Gallia* continet, ut volunt, 20. milliones hominum, erit aſſidue Millio hominum nunquam variolis afficiundorum.

At plures forte immunes manent. Variolis graſſantibus ſedulo inquiſivi quinam ex familia, aut ex neceſſariis,

vicinis-

vicinisve, qui inficiendas brevi ædes frequentare ſolerent, necdum variolas paſſi eſſent. Obſtupii horum numerum, meamque admirationem multis ſæpe teſtatus ſum. Equidem ſuppoſui ſemper dari quosdam, qui earum ultra non recordarentur; verum & relicta in plurimis veſtigia id docuiſſent, & multorum parentes ſaltem meminiſſent. Sane horum plures lapſu 20. annorum mortuos novi ſine variolis.

Ipſi inoculationis defenſores nequeunt, ſaltem ex ſuis ipſorum principiis, amovere hanc legitimam ſuſpicionem, an non plures inſitione variolas patiantur, quam via naturali paſſi eſſent. En cur id dicam.

Nobilis Aretinas, *Fr. Rhedi, in Obſ.*

de Viperis, a Viperarum captore *Jacobo Sozzi*, una cum tota ſua Eruditorum, inepte de Viperis diſſerentium, turba deriſus, didicit, & experimentis deinceps evicit, Venenum Viperæ, una cum ſpuma ejus irritatæ oris, inculpate ab hominibus, pluribusque animalibus, ad dragmas usque ore imbibi; ſed ipſius hujus veneni vigeſimam guttulæ partem, Hominis, Tauri, Equi, aut cujuscumque animalis ſanguini, facto vulnuſculo, adplicatam, ſerius ocyus, paſſim tamen intra quadrihorium, certam inferre necem.

Boſman in Deſcr. Guinææ Epiſt. 17. narrat ſerpentem, veneno morſu adplicato letiferum, cum mordere hominem non poſſet, venenum tamen ſuum, & ſpumam, illi in faciem, pleno rivo, inſpu-

ſputaſſe: hominem quidem a violento veneni jactu veluti cœcum fuiſſe, at vero incommodi nihil deinceps habuiſſe.

Oleum Tabaci fumando, & maxime fiſtula fumo frequenti denigrata, ori adplicitum, cum ſaliva deglutitum, non nocet. *Rhedi* in ſuis experimentis, *Schoon in ſua Tabacologia*, animadvertere venenum præſentiſſimum eſſe dum, facto vulnere, minima modo guttula cum ſanguine communicatur.

Bantamenſes tela veneno inficere norunt, quod certo, quotquot tangit, necat. Tela hæc ubi a *Batavis* ſibi comparaverat *Rhedi*, vidit omnia animalia, inde vulnerata, occidere. Eadem tamen tela vino infudit, animalibus dedit, innocue aſſumſiſſe vidit. Vid.

Rhedi

Rhedi tract. de exp. circa res nat. max. indicas.

Eſt quidem ea in ſimilitudine diſparitas, quod Venena hæc enarrata, ſanguini adplicata, necent; deglutita vero, aut alio adplicata modo, innocua ſint; venenum vero varioloſum homines, quovis modo adplicatum, lædat: attamen jure merito ſuſpicamur an non varioloſum venenum, immediate cum ſanguine communicatum, plures homines adficiat, quam afficerentur via naturali; ſiquidem venena quædam alia, licet nihil noceant deglutita, tamen mortem conciliant cum ſanguine communicata?

Sed ſuſpicio hæc ipſa certitudinem parit. Nonne fatentur inſitivæ metho-

di

di autores ſuam inſitionem afficere omnes, qui eam ſubierint; excepto forte, ut quidam ſtatuere, vigeſimo quoque? Dignentur nunc intueri illum, quo naturale contagium agat, modum! Sint decem infantes in una familia. Afficitur unus alterve, aliquando plures: Quinque, ſex, ſeptem, non afficiuntur: Horum unus alterve poſt elapſos 2. 6. 10. annos variolas habet; alius adultus; unus alterve forte, quantum ſcimus, nunquam. In Orphanotrophiis ſexcentorum infantum, erunt uno contagii tempore 20. qui eó afficiantur, alio tempore 50. dum interim 200. 300. 400. iisdem in ædibus exiſtant, necdum variolas paſſi. Attamen inſitione ibi inſtituta, omnes, nunquam infecti, nunc haberent variolas, vigeſimo forte excepto.

Ergo

Ergo longe plures artificiali, quam naturali afficiuntur contagio. Si id verum, utique venenum varioloſum longe penetrantius eſt arte, quam natura, adplicatum. Si vero penetrantius, oportet ſane multos inoculatione adſici variolis, qui via naturali iisdem affecti non fuiſſent.

Si jam vigeſimus quisque ſine variolis naturalibus moritur, & contagium naturale longe debilius eſt artificiali; conſequitur id, ut plures numero homines inoculatione variolas contrahant, quam naturali via contraxiſſent.

His ita conſideratis cogor fateri nonnullos non malo animo, ſed erroneo, egiſſe, qui ſententiam Majorum

noſtro-

noſtrorum tam acriter perſtrinxerint. Quum enim inſitione ferme omnes variolas contrahere crederent, non cum exceptione vigeſimi cujusque, ut quidam ſtatuerant, ſed cum exceptione admodum pauca; quumque præterea illos modo, quos natura, etiam arte affici ſupponerent; neceſſario falſa debuerunt credere, quæ de magno eorum numero, quos variolæ nunquam petant, innumeri ſcripſiſſent.

§. IV.

AN CITRA VLLVM DVBIVM INSITIO, SIVE EFFECTVM SORTITA, SIVE IRRITA, HOMINEM PER OMNEM VITAM A SECUNDIS VARIOLIS IMMVNEM PRÆSTET?

Præcedentem §. adortus, etiam ad præſentem quæſtionem pro parte reſpon-

reſpondi, unaque cum eadem agitavi.

Præter veterum indubitata teſtimonia, ſecundas variolas admittere me cogunt exempla indubitatæ fidei. Non referam narratiunculas Matronarum, quæ licet veræ aliquando eſſent, tamen æque mihi, quam aliis, ſuſpectæ forent; ſed quæ ipſe, aliique mecum, viderunt, quæve habeo ab iis, quorum fides nemini ſuſpecta eſſe poſſit.

Ac primo quidem dico me, in frequenti mea veriolоſa praxi alteras toties variolas obſervaſſe, ut demum riderem eorum ſecuritatem, qui quod eas olim habuiſſent, jam nihil ſibi a præſente in ædibus contagio formidarent. Didiceram propria ignominia

cau-

cautior eſſe; cum aliquoties, ex relictis priorum veſtigiis, immunitatem nonnullis pollicitus, & me, & ipſos, turpiter deceptos cernerem.

Meminerunt in *Hollandia* multi, quoties, contagio graſſante, ejumodi exempla ipſis enarraverim.

In *Auſtria* id quoque non mirantur, quique idem affirment reperii. Quid quod idem hac ipſa in urbe quem vivimus anno, notabili conſtitit, exemplo?

1757. 20. Febr. expertiſſimus & doctiſſimus Medicus *Erndl* narrat caſum ſe habere. Rem coram videre geſtiens, 21. Febr. puellam, quæ ſecundas variolas pati dicebatur, cum ipſo adeo

facto accurato examine, ſequentia conſtitere.

1. Pater, Mater, Avia, narrabant quatuor elapſos annos eſſe, cum variolis adeo confertiſſimis puella laboraſſet, ut vix vacuum ab iis ſpatium toto daretur corpore: fuiſſe vero maximam partem diſtinctas, pauciores modo in veſiculas abeuntes. Caput vehementer intumuiſſe, infantem per novem dies graviſſime laboraſſe, perque alios novem dies adhuc male, at mitius quam prioribus, habuiſſe.

2. Et oculo nudo, & microſcopio, vidimus per univerſam faciem, inque manibus hinc inde, foveolas intropreſſæ Cutis tum innumeras, tum Cribri foraminum inſtar ſibi contiguas.

Igi-

Igitur teſtimonium parentum, & ipſe non dubius adſpectus, prægreſſas variolas cuicunque, etiam non facile credulo, demonſtrant. Conſiderandus nunc ſtatus præſens.

1. Parentes narrabant, narrabat & Medicus, qui jam a primo contagii adparentis tempore puellæ adfuerat, infantem per quatuor fere dies febricitaſſe, dein convulſam eſſe, tandem variolis die 15. Febr. affici cœptam.

2. Variolas has die 10. morbi, ab eruptione ſeptima, vidi diſcretas, paucas in facie, paſſim exſiccatas: unam vero ſupra frontem in cute capillata inſignem, cum circulo rubro, pure, plenam, plures vero tales in toto dorſo: infante vix ægrotante.

Altero die quatuor adfuimus Medici, quos inter, qui inſitionem propugnarent, bini. Vix ab heſterno die ulla mutatio ſuppurantibus puſtulis obtigerat. Veras has eſſe variolas, ſecundum Artis regulas accurate adplicitas, declaravimus omnes. Si vero ſint, qui de prioribus dubitent, poterunt in vicinia mea puellam apud honeſtos ſuos parentes examinare; turpibus numeroſisque ſtigmatibus conſpectis, ultra non dubitaturi.

Vt hoc exemplum eſt, plura alia vidi, adnotavi.

Dicere ergo liceat, ſi hæc ſententia de ſecundis variolis demonſtrata non ſit, nihil in Medicis aut Phyſicis demonſtratum haberi.

Ergo

Ergo neque variolæ, inſitione comparatæ, hominem ab alteris variolis præſtabunt immunem.

Contra tamen aſſeritur a 30. annis, quibus inſitio floruerit, id nullo probato exemplo conſtitiſſe; imo nullo certo exemplo evictum eſſe, quod cui olim bis, ter, irrito conamine inſitio facta eſſet, variolæ naturales poſtmodum acceſſerint,

Narrantur hæc, ſed non probantur. Imo, quod non ſine intimo animi dolore recolo, nullibi minus dominatur Veri amor: nullibi mens præoccupata, nullibi dominium in arte turpius eluceſcit, quam in præſenti quæſtione.

Etenim dubias variolas a certis di-

ſtinguendi regulas habetne Ars, nec ne? Adeſſe tales, easque tutas, & certas, fatemur omnes. Nolim alias regulas ab illis, quas in multorum acerrimorum inſitionis defenſorum ſcriptis relatas video. Sunt veræ artis regulæ, quas ipſas, non alias, Majores noſtri coluere, & ſecundum quas a pluribus retro ſæculis veræne variolæ, an ſpuriæ eſſent, determinatum fuit.

Hæ ſane viderentur ad omnem litem determinandam ſufficere. Verum olim id ſic quidem ſufficere ſolebat; hodie aliter nobiſcum comparatum eſt. Si cuipiam veræ variolæ in 7. 10. diem ſuppurantes fiant, appellabuntur *Veræ*, quando nullæ ſive naturales variolæ, ſive artificiales, ſive irritæ inſitiones, prægreſſæ ſunt: ſin vero præceſſerint,

erunt

erunt duntaxat *ſpuriæ.* Siccine cum Arte, bonisque artificibus, ludere convenit? An artis regulæ omnibus probatæ, & laudatæ, cujusque arbitrio ſubſint? ſaltem ceſſent tunc Regulæ nominari.

Sed præterea, id genus plura moderatos offendunt Lectores. Si Medicus ordinarius, ſi publicus Artis Medicæ Profeſſor, quas videt variolas, adplicatis artis regulis, veras indubitato pronuntiet; & nihilominus ſive ipſe patiens, ſive ejus familia, ſive inſitionis Patroni, prægreſſam inoculationem tueri velint; præſtare creditur hos Medicos Malevolos, Deceptores, Sycophantas appellaſſe, quam permittere ut inſitionis fama cadat. Turpe videre eſt teſtimonia dubia Nutricum, Cubiculario-

rum, Pædagogorum, ſufficere, ut boni Medici multis poſtea annis videant ſeſe in publicis ſcriptis fraudis inſimulari. Nil loquor niſi quod publica ſcripta referant. Siccine didicimus debitum omnibus ſervare decorem? Etiamne hæc apta via convincendi dubitantes?

Nemo igitur miretur, quod tam pauca exempla Naturalium variolarum, poſt inſitivas, vicque verſa, publicæ Lucis fiant. Dedita opera argumenta præparantur ad futuros quoscumqne caſus. Si enim quis demonſtraretur variolas Naturales veras habere, cui inſitivæ quondam affuiſſent, hunc pronuntiabunt pure inſitum ſpuriarum Si fruſtra olim factæ inſitioni veræ variolæ ſuccederent, vel idem reſpondebunt, vel non ſatis iteratam inoculatio-

tionem accuſabunt. Quid, ſi exempla plura demonſtrent pus, inſitioni adhibitum, veras in aliis produxiſſe variolas, & vel veras variolas inde hominem habuiſſe, vel ad duas tresve vices fruſtra fuiſſe inoculatum, & tamen nunc iterum variolæ prodeant? Audacter pronunciabunt præſentes veras non eſſe. Sed regulæ artis curatiſſime adhibitæ veras eſſe clamant? Erramus: ſunt ſpuria.

Tamen ut Naturales variolæ repetunt, ita & variolæ inſitivæ poſſunt haberi poſt Naturales; Naturales poſt inſitivas.

Hac occaſione Hiſtoriam proferre animus eſt, quæ undique æque mirabilis, & ad caſum præſentem aptiſſima.

Conſtantinopoli variolæ inſeruntur Puellæ. Viginti annis poſtea eadem puella curam gerit infantum aliorum, qui variolis inſitivis decumbunt. His periculo ereptis, ipſa variolis naturalibus maxime malignis afficitur, moritur.

Forſan cogitabunt multi fictam hiſtoriam eſſe odio inſitionis; vel ſaltem primas variolas non veras, ſed ſpuriarum pure factas fuiſſe; & centena alia. Juvabit proinde Epiſtolam authenticam communicare, quam habui a Magnifico Domino *Laugier*, *ſacræ utriusque Majeſtatis* Medico, qui olim *Conſtantinopoli* habitans, hanc Puellam, familiamque ejus totam, optime noverat, & urbem illam, dum incipiebat Puella hæc reliquis in inſitivis variolis aſſiſtere, reliquerat.

Autor Epiſtolæ eſt Doctiſſ. D. *Ma-ckenzie*, tunc *Conſtantinopoli* degens, orbi erudito notus his, quæ pulcra communicavit cum Societate Regia *Anglicana* edita in *Transact.* Tomis aliquot poſterioribus.

„ Il arriva un cas dans la maiſon
„ de Mr. *Hibſch* qui ſuffit pour decrier
„ pour jamais *l'inoculation.*

„ Il faut ſavoir que *Coconam Timoni*
„ avoit été inoculée par ſon Pere le
„ Docteur *Timoni*, il y a vingt ans; &
„ qu'il pretende dans ſa Diſſertation
„ ſur l'Inoculation, qu'on n'eſt jamais
„ attaqué naturellement, apres l'Inocu-
„ lation.„

„ Les enfans de Mr. *Hibſch* ont

„été

„ été inoculés dans le mois de Juin
„ paſſé, comme vous ſavez. Pendant
„ leur Maladie *Coconam Timoni* etoit
„ leur guarde; & apres leur retabliſſe-
„ ment, elle etoit attaquée naturelle-
„ ment de la petite Verole, & morte
„ en huit jours.

„ Je ne l'ai pas vu dans ſa mala-
„ die, mais je ſuis fidelement informé,
„ qu'elle avoit la petite Verole, & que
„ c'etoit par la malignité de cette ma-
„ ladie, qu'elle eſt morte.

„ Depuis ce tems la j'ai attendu
„ pour faire quelques Obſervations ſur
„ les enfans de Monſieur *Piſani*, qui
„ devoient etre inoculés, comme leur
„ Pere m'avoit aſſuré : mais a preſent
„ il a changé ſon ſentiment pour cette

raiſon.

„ raiſon. *De Conſtantinople* le 20. de
„ Mars 1742.

Forte quis infirmare fidem hiſtoriæ conabitur quod egregius *Mackenzie* ægram non viderit. Certe cur non viderit, ignoro. Num eo tempore ægrotaverit? Vrbe abſens fuerit? Cum familia Domini *Hibſch*, ejusve Medico, ſimultates habuerit? Cauſam cur eam non viderit, in Epiſtola non dedit.

Sed conſideremus 1. autorem epiſtolæ hominem levis animi non eſſe, at maturi judicii, ut ejus ſcripta docent; Virum proinde, cui ad aniles Confabulationes aures minime fabrefactæ eſſent.

Conſideremus 2. fautorem & promotorem inſitionis fuiſſe; qui quidvis forte

ſorte potius, quam alteras, & alteras poſt inſitionem variolas, poſſibile credidiſſet.

3. Scripſiſſe ad Magnificum *Laugier*, inſitionis cum illo fautorem, ad quem circa ejusmodi rem non niſi curatiſſime examinata referri debuerint.

4. Eundem examen debitum inſtituiſſe, ut verba ejus indicant: quo in examine ſi vel minimam ſuſpicionem alius morbi, quam varioloſi, ſubeſſe intellexiſſet, ſuam utique ſuſpicionem, una cum hiſtoria hac, erudito cum amico communicaſſet.

5. Conſideremus Patronum hunc inſitionis, ſi de hiſtoriæ veritate addubitandi rationem quodammodo probabilem habuiſſet; dubio procul conaturum

fuiſ-

fuiſſe omnes chriſtianos græcos educere ex errore; & ſaltem illum, qui ob triſtem hunc caſum infantes ſuos ſibi inoculandos committere negabat, erudire veriora: at vero e contrario candide aſſerentem legimus: „Je ſuis fidelement in- „ formé, qu'elle avoit la petite Verole, „ & que c'etoit par la malignité de cet- „ te maladie, qu'elle eſt morte.

6. Tandem perpendamus eruditum *Mackenſie* non in primo impetu, ſed elapſis integris novem menſibus, demum hanc Epiſtolam ſcripſiſſe; adeoque factum rite examinandi occaſionem habuiſſe.

De inſitionis porro bonitate non eſt quod dubitemus, ſi perpendamus inſitionem huic filiæ non ab ignaris, aut ſemidoctis hominibus, inſtitutam fuiſſe, ſed

a Patre

a Patre ſuo, famoſiſſimo illo inoculatore Medico, inſitorum oraculo, ſummoque propugnatore *Timoni*. Cujus infeliciter e vivis erepti vidua nupſerat Domino *Hibſch*, de cujus infantibus hic agitur. Ergo dantur veræ Naturales variolæ poſt inſitivas. Et quidni? æque facile videntur naſci poſſe, quam ſecundæ naturales.

B. Auguſtinus Libr. 2. de Trinit. in procemio.

Nec trepidus ero ad proferendam ſententiam meam, in qua magis amabo inſpici a rectis, quam timebo morderi a perverſis. . . . magisque optabo a quolibet reprehendi, quam, ſive ab errante, ſive ab adulante, laudari. Nullus enim reprehenſor formidandus eſt amatori Veritatis. Etenim aut inimicus reprehenſurus eſt, aut amicus. Si ergo inimicus inſultat, ferendus eſt; amicus autem ſi errat, docendus; ſi docet, audiendus. Laudator vero, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem,

* * *